

- DOI: 10.31866/2410-1311.38.2021.247169
УДК 130.2:[316.77:004.946

BANNER BLINDNESS ЯК МЕХАНІЗМ ЗАКРІПАЧЕННЯ СУБ'ЄКТА: СИМВОЛІЧНА КОМУНІКАЦІЯ VERSUS РЕАЛЬНИЙ ДІАЛОГ

- Кондрашова Нонна Валеріївна**

- Здобувач,*

ORCID: 0000-0003-2733-5057, e-mail: nonnakondrashova@gmail.com,
Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв,
вул. Лаврська 9, Київ, Україна, 01015

- Для цитування:**

Кондрашова, Н.В. (2021). Banner Blindness як механізм закріпачення суб'єкта: символічна комунікація Versus реальний діалог. *Питання культурології*, (38), 274-286. doi: <https://doi.org/10.31866/2410-1311.38.2021.247169>.

- Анотація**

Мета статті — розкрити феномен «екранної сліпоти» як репресивний механізм зачарування кліповими образами віртуальної реальності в постмодерних проектах. Методологія дослідження. Для досягнення поставленої мети було застосовано медійний, психоаналітичний, феноменолого-герменевтичний та діалогічний підходи, які дали змогу визначити розбіжність між екранним зачаруванням споживача кліповими образами, що роблять людину духовно «сліпою» до онтологічного досвіду та потребою у реставрації критично мислячої особистості у світі потоків інформації на засадах альтерглобалізму. Наукова новизна. Надано нове критичне розуміння екрана як нашарування панівних означників, що є кодами бажання, екстрапольованого в цифру (Символічного Реального). У межах психоаналітичного тлумачення екранної культури як способу входження індивіда в репресивний екран визначено механізми маніпулятивної комунікації з ідеальними двійниками інших, що набувають уявних сценаріїв непроникних співрозмовників, провокуючи споживача до віддавання своєї свободи волі штучному інтелекту машини. Висновки. Проаналізовано альтерглобалізм, заснований на етиці діалогу з Іншим як вияві нової щирості неомодерну, що приходить на зміну кліповості, ризомі, динаміці інформації та деконструкції суб'єкта в символічній гегемонії. Встановлено, що соціальні комунікації будуються на грі в одночасну схожість та несхожість; в їх основі — інформаційна війна витончених форм (smart force), відповідно до яких впливати необхідно не на свідомість, а на позасвідомі алгоритми дій суперника, чергуючи примус і спокусу, покарання та зачарування. Виявлено елементи глобального контролю за маскою мультикультурності, в межах якої політика видає себе за власну відсутність,

- © Кондрашова Н. В., 2021

Стаття надійшла до редакції: 23.09.2021

ідеологія — за незаангажованість, насилля — за ніжність, агресія — за милосердя і терпимість.

■ **Ключові слова:** «екранна сліпота»; кліпове мислення; панівний означник; Символічне Реальне; діалог; ризома; неомодерн; Інший

■ **Вступ**

Інтердискурсивна та інтертекстуальна, рідинна структура екрана поміщає особистість у простір тотального семіозису, універсального захоплення світу знаками, у середовище чистої репрезентації. Волюнтаристська парадигма екрана як визначального чинника злиття віртуальної та реальної дійсності викликає до життя важливу задачу — відновити реалізацію онтологічного досвіду культури (слова, мови, смислу, Логосу) через такий науково обґрунтований прикладний кейс, який би був одночасно і популярним в контексті інформаційного менеджеризму, і традиційним з погляду онтології, духовності і пам'яті, що нині трагічно розчиняються в кліповій картографії екрана. Тому ця тема має як соціокультурну, так і наукову значущість у контексті розвитку культурологічної рефлексії суб'єкта майбутнього в умовах інформаційного суспільства.

У дослідженні йдеться про спробу концептуалізувати абсолютно нові комунікативні практики. Вони мають привести не лише до успіху автора-виробника на ринку, але й до діалогу суб'єкта із суб'єктом без втрати індивідуальності їх обох: і автора, і читача. Виглядає ця проблема майже соціальною утопією, утім, утопії є ближчими до реальності, аніж ідеології, бо фіксують їх травматичний досвід та окреслюють подекуди ефективні футурологічні перспективи. Через постійні міграції, відтік робочої сили з бідних країн у багаті та відтік капіталу з багатих країн у бідні, асиметричну взаємозалежність між ядром і периферією глобальної економіки, гібридні війни та кроскультурні контакти конкретні інші опинилися поряд із конкретними іншими, явивши світові оголену травму Чужого як реальності досвіду, болісні питання якого плюралізм більше не задовольняє, лише поглиблюючи гібридні конфлікти. Головну проблему дослідження становить розбіжність між екранним зачаруванням споживача кліповими образами, які роблять людину духовно «сліпою» до онтологічного досвіду, та потребою у реставрації критично мислячої особистості у світі потоків інформації на основі альтерглобалізму.

■ **Мета статті**

Мета статті — обґрунтувати феномен екранної сліпоти як деструктивне явище маніпулятивної символічної комунікації в мережі та протиставити йому свіdomу критичну і травматичну реальність етичного діалогу з Іншим.

■ **Виклад матеріалу дослідження**

На основі синтезу універсальної етики, соціального психоаналізу кіно й філософії діалогу як концептуальних виявів релігійного традиціоналізму та світського фрейдомарксизму й персоналізму ми робимо спробу суттєво уточнити альтернативний щодо мультикультурного глобалізму культурний проєкт аль-

терглобалізму, — більш поміркований, ніж чистий універсалізм, але такий, що враховує діалог традицій та новацій, цивілізаційних архетипів та дигітальних технологій їх символічної репрезентації — за умов пріоритетності інваріантів культурної пам'яті, а не кліпових модулів інформації. Зрештою, саме етичний універсалізм, сакральний діалог, структурний психоаналіз та альтернативна глобалізація стихійного поривання мас («глобалізація знизу») стали концептуальними векторами *звільнення особистості з-під влади глобалістичної матриці безперервної монетизації мистецтва, освіти, творчості*. Цінностям комерційної креативності, діахронії знаків та візуальності ми протиставляємо класичні платонівські натхнення, синхронію значень та слово — Логос, — що є передумовою вільної герменевтичної інтерпретації.

Теоретичну основу дослідження складають концепції інформаційної трансестетики й фасцинації Ж. Бодрійяра, ідея тотального захоплення та гібридизації Л. Мановича, теорії лінійних та нелінійних медіа С. Холла й Дж. Фіске, філософія діалогу як сакрального досвіду Е. Левінаса, деконструктивізм й граматологія у постмодернізмі Ж. Дерріда, структурний психоаналіз Ж. Лакана та критичні теорії Люблянської школи, альтерглобалізм Р. Робертсона, концепція екранної культури в сучасних *social studies*, які на сьогодні на основі критики чистої об'єктності постмодернізму пропонують неомодерні методики дослідження кібернетичного контролю в глобальному суспільстві.

Визначимо основні терміни дослідження. Першим поняттям є *інформаційна естетика* — трансцендування естетично-чуттєвого (сексуального) начала в усі сфери соціальної практики (політику, економіку, культуру) внаслідок чого сексуальність як метафора тіла і душі розсіюється, а влада (гегемонія) набуває характеру гедоністичної біовлади (Baudrillard, 1983). Законом поширення інформаційної естетики є технологія гібридного накладання у дигітальному просторі одне на одного різних видів візуального письма — *тотальне захоплення*, яке створює враження універсальної сили символічної репрезентації (Fiske, 1988; Louw, 2001). Якщо лінійні медіа «великого екрана» (кіно, ТБ, радіо) передбачали послідовність руху інформації від виробника до споживача (Hall, 1989), то цифрові індивідуальні медіа «малого екрана» (девайсу) ґрунтуються на організованому хаосі броунівського руху мемів (медіавірусів), які викликають у спостерігача ефект психоделічного зачарування уявними двійниками дзеркальних віртуальних співрозмовників (Baudrillard, 1983, р. 130) — *фасцинацію*. Виявом фасцинації є «банерна сліпота» — специфічний феномен, при якому відвідувачі вебсайтів не помічають панівні означники гегемонії: рекламні блоки або агітаційні меседжі. Щоб позбутися банерної сліпоти та розчинення (розбірки-збірки, деконструкції) суб'єктності у потоці мозаїчних цитат та означників (інтертекстуальності текстів, «слідів» оригіналів — «грам», симуляцій), необхідно радикально реформувати постмодернізм через гуманістичну парадигму діалогічної етики ставлення до Іншого як до вразливої реальної травми його життєвого досвіду офлайн та трагічний антигуманізм — структурний психоаналіз цієї травми шляхом шокowego звільнення Іншого від панівних кліше. Обидві програми — негативну психоаналітичну та позитивну діалогічну — поєднує проєкт альтерглобалізму (Robertson & Khondker, 1998)

як спосіб реформування глобалізму на основі розмежування інформатизації та монополізації світу.

Створюючи завдяки медіації попередні контексти інтерпретації подій, екранна культура інтерпелює населення у будь-яку картину світу, моделюючи усі можливі бренди і тренди, затираючи завдяки «другій космічній швидкості» поширення кліпової, стислої, доступної інформації усі табу, кордони та цінності, якими суспільство жило з періоду архаїки, але при цьому включаючи перетворену архаїку як фольклорний ерзац-продукт у свій склад, у свою строкату картографію образів. Звісно, що невизначеність екрана як моделі стосунків породжує у фахівців багато антропологічних запитань: якими будуть взаємини між виробниками і споживачами? Наскільки втратиться чи не втратиться межа між ними? Чи буде актуальною ще аксіологія, чи феноменологія витіснить цінності й оцінки? Який тип людини буде виховувати екранна культура: надлюдину Ніцше, вищу людину Гайдегера, переверзливну людину Фуко, моральну людину Габермаса чи людину розриву в душі Альтюсера? Чи втратить суб'єкт, який споживає екранну культуру, інтерес до її творця? Асоціація себе з позицією камери знімає автора з дискурсу. А це означає втрату індивідуальності митця у віртуальній творчості та втрату розуміння масами верхнього хабу управління в електронному роїнні модулів інформації при здійсненні подій, підготовлених на віртуальних платформах.

Гаджет перестав бути сервісним докладанням (додатком) до можливостей суб'єкта: сам суб'єкт як інтерпретатор гаджета кружляє навколо його символічного поля, створюючи на його основі новий продукт. Чи не є це апофеозом тріумфального вторгнення штучного інтелекту як втілення позасвідомого людини у саме позасвідоме, яке вже не керує машиною, але добровільно дозволяє машині керувати собою: своїми спогадами, комплексами, сумнівами, травмами? Етична відповідальність творців екранної культури перестала бути такою проблемою, як моральна відповідальність класичного письменника у модерні: адже постмодерн зняв з аудіовізуального середовища морально-етичні виміри. Тим часом світоглядний й виховний вплив екранної культури на маси, які ще не мають глобальної зброї захисту і вірять екрану так, як вірили колись радіо, стає дедалі небезпечнішим.

Що робити в умовах переваги примусової естетики над довільним етосом? Уміння критично мислити — це здатність уникати коротких семіотичних змикань, які виникають при розходженні ланцюгу означників, коли людина в мережі Інтернет синхронно отримує нескінченну кількість меседжів протилежного змісту, вводячи себе в режим шоку, шуму, розгубленості. Завдяки екранній залежності у багатьох з'явилася ілюзія, що кожен може стати творцем, і збільшення кількості таких «творців» згладить соціальну нерівність між власником капіталу і його працівником: адже кожен зможе виробляти продукт і бути своєрідним власником, залучаючись до новітніх форм постмодерного капіталізму. Звісно, що художньо-естетична якість (ми не говоримо про динамічну видовищність) такого продукту є вельми сумнівною. Це, по-перше.

По-друге. Кількість креативних еліт є недостатньою, щоб покрити базову соціальну травму сучасного, коли розрив між динамічним капіталом, який функці-

онує в цифровому режимі, і статичною працею, яка у цьому ж режимі обслуговує капітал, стає дедалі більш небезпечним. Звісно, що позитивною стороною екранної креативності є розвиток дилетантської творчості, яка має особисто для людини позитивне психічне значення (лише в тому разі, якщо не деформує його самооцінки і не викликає ще більші нудьгу та тугу). Ілюзія вседозволеності, заперечуючи базові цінності, призводить до витіснення екранною культурою традиційного суспільства театру та літератури.

Саме тому екранна культура потребує нового осмислення у руслі порівняння глобалізму та антиглобалізму, яке можна здійснити, звернувшись до цінностей діалогу. У контексті філософії діалогу Інший більше не є кордоном, предикатом, функцією та річчю у видноколі «Я», як це було у класичному модерному трансценденталізмі. Він не має бути уніфікованим, як у колоніалізмі. Табу на нього руйнується. Інший у постмодерні постає товарним знаком, екзотичним продуктом, туристичною цікавинкою з непроникною «гладкою ідентичністю» — *уявним сюжетом*, покликаним компенсувати розриви в Я-ідентичності. Йдеться про лояльне і байдуже ставлення до Іншого, визнання правильності його переконань, але в контексті його потреб. Йдеться про дистанційовану можливість сповідувати власні переконання, але при цьому не нав'язувати їх Іншому, оскільки дистанція завжди роз'єднує атомарні хаби. Йдеться про *відмінність*, яка формується для заповнення порожнечі більш-менш толерантним культурним змістом. Але просто толерантність без солідарності видається нам недостатньою. Для відновлення соборності необхідно поєднати переживання багатоманітності позицій з відчуттям їх внутрішньої єдності, *правди Цілого*. Отже, потрібно представити ці позиції як конкретні вияви Істини у різних варіаціях та версіях, що відображають її різні грані і тільки через взаємодію можуть дати повну картину дійсності. Цією істиною постає символічна іпостась Третього. *Третій* відіграє роль єдиної точки опори у протистоянні. Третій сприяє формуванню активної толерантності та попереджає її деградацію, утримуючи її в моральному стані й не дозволяючи щирому альтруїстичному переживанню світу перерости в індиферентну лояльність.

Серед методів, які доцільно використовувати в альтерглобалістичному проєкті з метою звільнення особистості від стереотипів можна назвати *деконструкцію* (постструктуральний метод), *феноменологічну редукцію* (трансцендентальний метод), *герменевтичну інтерпретацію* (семантичний метод). Це — поєднання дешифрування кодів та зчитування підтекстів з утриманням від судження про його автора і одночасно — з емпатійним співчуттям мотивам автора тексту. Синтез модерних й постмодерних методик ґрунтується на правилах подвійного заперечення (у діалектиці — зняття): динамічна невизначеність світу створює образ Іншого у відповідь на будь-якого Іншого («своє інше») та контрправило у відповідь на будь-яке правило. Відбувається входження в текст культури на його власній базі, через контекст, з урахуванням життєсвіту створення тексту, та здійснення на цій підставі розбору текстуальної структури на базові елементи в сюжетному, композиційному, психологічному та стилістичному планах з подальшою збіркою цих елементів у новій комбінації. Орієнтиром дійсної істини в тексті слугують його маргіналії, що позначаються ключовими словами, функ-

ціонування яких руйнує позірну домінанту тексту та слугує ключем до дійсно важливого у ньому.

В уявленнях про те, що кожна культура, як і кожна особистість, живе, функціонує, розвивається і реалізує свій творчий потенціал на кордоні з іншою культурою чи особистістю, немає нічого нового: навпаки, діалогічність стала механізмом порушення тотальності онтологічного цілого, оголошеного у класичному модерні та гайдегеріанстві. Утім, відмова від класичного колоніального модерну на користь плюралізму призвела до того, що Інший перетворився на панівний означник, створивши *інформаційний світ інших заради інших, самих собі чужих, відсторонених і замкнених індивідів*, що не лише не позбулися базової травми, але й перетворили її на жест постійного плекання фантомного болю. Становлення національної культури неможливе без іноетнічних домішок, «чистих» культур не буває. Цінності особистості та нації усвідомлюються через цінності іншої особистості та нації з виходом їх взаємодії у світовий контекст, у макрокосмос глобальних універсалістичних взаємин. Школа діалогу культур є необхідною парадигмою для осмислення хаотичної множинності, яка прагне, але не може стати солідарною. У проєкті діалогістики закладено патерн *людини як активного суб'єкта діяльності і спілкування*, здатного одночасно до вірності собі та до відкриття Іншого у його базовій травмі. Це — не космополіт, але особистість-універсаліст із яскравими тенденціями до *гармонії між космічним цілим та сингулярною окремою людиною*.

Ця гармонія не може бути об'єктивованою у відповідних вчинках, образах і символах, нестача формує травматичний досвід індивіда, його нелінійну, стихійно-хаотичну реальність, тому виникає бажання відновити гармонію, повернути втрачене або компенсувати цю нестачу. Задоволення даного бажання відбувається через вигадування індивідом певних *фантазматичних історій — сюжетів марення*, які кладуться в основу численних *нарративних ідентичностей*. Даними уявними історіями і користується гегемонія влади. Уявна історія завжди орієнтована на дзеркало Іншого: вона моделюється відповідно до запитів численних ідеальних двійників — суб'єктів оточення, предметом бажань яких людина бажає бути. Людині потрібні інші, за допомогою яких вона отримує статусне визнання, рольове підтвердження, що вона існує. Сукупність інших формує навколо людини контекст символічних інтеракцій. Але такі інтеракції є маніпулятивними і далекі від справжнього розуміння.

Символічна інтеракція є процесом взаємного наділення одне одного статусами, ролями, моделями іміджу та репутації у контексті символічного публіцитного капіталу, просуванням якого (*піаром*) займається громадська думка, заснована на синдромі *«театралізації народної волі»* — стилізацією корпоративної думки про щось чи когось під єдину можливу, універсальну. Публіцитний капітал репрезентує символічний капітал суб'єкта ринку у просторі публічних комунікацій, що здійснюються на основі інтердискурсивної та інтертекстуальної ремедіації одночасно через багато каналів: радіо, ТБ, мережа Інтернет, преса. До складу публіцитного капіталу входять власне *імідж (образ уявної ідентичності)*, особистий бренд, позитивний для тренду стиль, принаде публіситі, ділова репутація, престиж. Третя хвиля інформатизації привнесла в публіцитний капі-

тал також обсяг користувачів віртуальними ресурсами автора, його вебсайтом чи особистими сторінками в соціальних мережах, який вимірюється репостами, лайками, коментарями до постів. Пабліцитний капітал поповнюється шляхом розповсюдження творчості через меми візуальної продукції.

З погляду концепту пабліцитного капіталу практику рекламної справи можна визначити як *брендинг* — сукупність заходів, реалізованих через медіа та спрямованих на досягнення комунікативних *цілей тої чи іншої кампанії з формування іміджу та репутації*. Окремим виявом брендингу є *піар*, що реалізується *транскультурно, кроскультурно, транслокально та інтердискурсивно*, з безліччю гібридно пов'язаних і плинних платформ постсучасності, онлайн та офлайн, бо віртуальність і реальність у ризомі є злитими. Брендінг реалізується через ЗМІ і будь-який інший публічний простір, що має потенційну цільову аудиторію, яка піддається діям комунікативних стратегій нішевого маркетингу. Головна *мета піару* — привернути до митця чи політика увагу якомога більшої кількості користувачів з тим, щоб вони відвідували концерти, купували артпродукцію, підписувалися на офіційну сторінку, голосували на конкурсах і виборах, брали інтерв'ю і взаємодіяли через будь-які інші медійні публічні форми з іміджем суб'єкта в межах попереднього контексту символічної інтерпретації та відповідно до дискурсивних правил гри. Брендінг також є інформаційною війною, заснованою на софт- та смарт-методиках зачарування, навіювання, спокушування.

Феномен мистецького піару є типовим *симптомом Символічного Реального* в просторі *креативного маркетингу*. Вітчизняний ринок, якщо інтерпретувати цю ризому з позицій інтерактивності та інтерпасивності, характеризується наступною відмітною рисою: у багатьох не дуже статусних митців немає особистого імпресаріо — спеціально підготовленого агента, який завідує усіма його економічними та робочими справами, а також турбується про просування свого підопічного, який натомість займається виключно творчістю, отримуючи при цьому грошовий прибуток, премії та гонорари. Подібна *відсутність Іншого* з погляду ринкової стратегії є зазвичай негативним чинником, а з погляду альтернативної щодо неї критичної теорії — амбівалентним: з одного боку, митець ризикує стати виключно агентом самопіару, втративши духовну наснагу творчого процесу, з іншого — певна маргіальність, яка супроводжує «самотнього» митця зберігає його цілісність, самість, ідентичність, безперервність, незалежність від символічних структур спонсорства та певний «надлишковий» статус щодо системи глобального світу. Такий митець потрапляє у ситуацію розриву, артикулюючи себе в істині.

Шлях до істини є дуже непростим. Процес дистанціювання від травматичної реальності та входження в уявний стан в лаканівському психоаналізі називається «зшиванням» (*suture*) (Žižek, 1993) і передбачає включення людини до мовних практик культури, за допомогою яких заміщується відсутній елемент ідентичності відповідним знаком, заповнюються лакуни і вибудовується стійка баланс-спайка, усі складові якої підпорядковуються єдиному (центральному) наративу та посилаються одне на одного так, що та чи інша ідеологічна система набуває універсальної пояснювальної сили. Особисті фантазми та су-

спільні символи «зшиваються», «затуляючи» від людини безодню її власного позасвідомого. Така процедура забезпечує тимчасовий стан заспокоєння, але, з іншого боку, вона позбавляє індивідуальності, перетворюючи суб'єкта на «тіло без органів» в соціальній «машині бажань» влади, споживання, реклами і брендингу. Будь-які спроби порушити баланс самоомани викликають напади агресії та істерії.

На жаль, у постсучасній культурі, попри поширення культу толерантності, проєктів, сповнених справжньої поваги до Іншого, що передбачає не оманливу щодо суспільних вад дипломатію, а взаємний правдивий та конструктивний тригер з метою емансипації та зцілення, — дуже мало. Ми займаємося розробкою їх методологічних засад. Стратегія таких проєктів має виходити за межі глобалізму, колоніалізму та постколоніалізму, уніфікації та релятивізації, стандартизації та фрагментації. Має бути не позасвідоме злиття з Іншим в тоталітаризмі і не поглиблення його відмінностей в постколоніалізмі, а свідоме єднання в новій тотожності, в універсальній етиці «Ми». Пам'ять містить істинні події, що пручаються ходу часу, зміцнюють традицію, втілюють її через самість і сприяють адекватному поєднанню онтологічної глибини творчості та символічної комунікації на базі новітніх цифрових технологій. Велике значення для формування діалогічного проєктування має повернення від *феноменологічно забарвленої постмодерної журналістики до аксіологічної модерної критики*. Якщо журналістика не допускає оціночні судження, дозволяючи через пасивну толерантність будь-які тексти та акції, що призводить до повного анархізму і повсюдного поширення низькоякісної ринкової продукції, то критика ґрунтується на онтологічних, гносеологічних та етико-естетичних пріоритетах світогляду.

Фрагментація та диверсифікація зіштовхують у свідомості суб'єкта численні ціннісно-сміслові спектри, що синхронізуються та виявляються як хор голосів однаково значущий для становлення самості людини, яка дедалі більше оголюється, відчужується, переживає хворобливі процеси духовної ломки, розходження ланцюга означників, деконструкції, краху цінностей та руйнації переконань. За таких умов людина, щоб довго не лишатися в роздвоєному стані, шукає нових форм патронального захисту. «Мертвий» Батько лібералізму обертається «гротескним» Батьком радикалізму (Robertson & Khondker, 1998; Žižek, 1993). Обидва проєкти — пасивної толерантності як жесту травми та активної нетерпимості як жесту насилля — далекі від справжньої культури діалогу, діалогічної свідомості, поліфонії.

Тому суспільство дигітальних технологій є не лише соціумом розкриття творчих здібностей людини через інформаційні культурні проєкти, але й середовищем постійного ризику, що вимагає інтуїтивних маркетингових дій, та тотального контролю з боку машини бажань, яка оцифровує наше позасвідоме. Криза глобального цифрового мультикультурного капіталізму повною мірою виявила зворотний бік гібридності як комплексної характеристики постсучасності. Маніпулятивні практики, засновані на витісненні життєвих смислів культури символічною репрезентацією, брендингом, культом іміджу, престижу, символічного капіталу творця, діяльність якої потрапляє у повну цифрову, ідеологічну та комерційну залежність від неоліберальної матриці, руйнують суб'єк-

та. Деконструкція відтворює себе через *інтерактивність, інтерпасивність, гру, скандал, номінацію бунту, подвійне кодування та інші маніпулятивні жести піару*. Спонсорство, яке захопило три ключові царини творчості (вибір, зайнятість, місце) переконує нас, що альтернативних варіантів не існує: світ ринкового мультикультуралізму, попри усі проблеми економічного, соціального, політичного, культурного, психологічного ґатунку, є світом «повного благополуччя», оскільки начебто нічого кращого за нього ще не придумано. Маємо ефект замкнутого кола, постійного тримання населення у негативному стані кінцевості і фатальності міфологічного часу, притаманного для доктрини шоку з її ілюзорним вибором між єдиним і відсутнім. Плюральність надає нам гібридні дифузні і розмиті форми кроскультурних комунікацій, де відбувається уявний вибір.

Неоліберальна мультикультурна свобода як тиск гіпертрофованої інформаційної прозорості віртуальних світів численних інших спирається на плинну горизонтальну розсіяну цензуру, яку здійснюють різні групи спостерігачів у мережі, що видають себе за увесь народ, слідуючи ігровому засобу театралізації. Ці групи піддають булінгу будь-якого інакодумця, спонукаючи інших до самоцензури з огляду на формування приписаної ідентичності (еквівалентності) як солідарності зі спільнотою, публіцитного капіталу, статусу та репутації, про які ми говорили як про механізми піару в умовах мережі. Так кожен з нас занурюється в ілюзорне царство образів співрозмовників, сприйнятих як об'єкти бажання. Відбувається психоделічне запаморочення від легкого, формального і одночасно чуттєвого, сугестивного спілкування в середовищі, яке є *проекцією позасвідомого, символічним кодом бажання, транссексуальністю* — в середовищі мережі Інтернет. Порожні знаки утворюють ланцюгову реакцію плинності: форми чіпляються за форми, символи за символи, іміджі за іміджі, і все це безперервно тягнеться і триває в часовому потоці ризоми, в її темпоральній парадигмі. Так, поступово внаслідок *екстраполяції бажання* назовні та його *перекодування у симулятивний символ*, що сам починає відтворювати дискурси і тексти, формується *гібридність*, яка пронизує усі синкретично пов'язані між собою культурні проекти: економічні, політичні, культурні, мистецькі, гендерні, трансльовані крізь різні моделі ремедіації як меседж, або разом через усі медіа. Жодної галузевої структури тут бути не може, адже ризома — рідинна.

Символічна гегемонія діє через *постійні поліфонічні багатопіарові переходи*: так, *тотальне захоплення* передбачає поширення різних нашарувань відео в цифрових медіа, поширення самих медіа як основи функціонування інформаційного суспільства постмодерну та поширення ґрунтованої на цифрових медіа постмодерної психічної економіки глобального цифрового мультикультурного капіталізму. У межах гегемонії будь-який проект є одночасно економічним, психічним, політичним і мистецьким. Він транслюється як меседж через віртуальну реальність, де різні культури відео та аудіо (кліп, телепередача, подкаст) нашаровують одна на одну. В символічній комунікації все розчиняється у потоці пустих знаків, кордони зникають, але ми не маємо достатньої кількості термінів для опису нових форм репресивності, адже вона маскується під невинність та сентиментальність.

Закріпачення індивідуальності в статусі абстрактної цифри, зокрема перетворення тіла на код машини, поставила людство під реальною загрозою нового тоталітаризму, для опису якого у нас ще бракує спеціальних термінів. Між сучасним неолібералізмом (ліберал-демократією) та античною полісною демократичною системою пролягла прірва — безодня базової соціальної травми. Людина втрачає як душу, так і тіло: вона однаковою мірою вже не є ні традиційним суб'єктом з божественним досвідом, ні модерною капіталістичною особистістю з буржуазним деміургічним нахилом до чуттєвого переживання приватної власності, речі, товару, матерії та онтологічно наповненого повнокровного символу престижу. Це людина — співрозмовник в інтерфейсі з дигітальним Батьком — машиною. Вона втратила здатність до діалогу з іншою людиною, до сприйняття та розуміння чужої травми як своєї власності. Статичні атомарні індивіди, перетворені на нерухомі просторові хаби динамічного часового ринку, спілкуються одне з одним маніпулятивною мовою непроникних символічних ідентичностей, які фрагментують їх на умовні дистанційовані і часто ворожі групи, утримувані через репресивну толерантність. «Розділяти і володарювати» як кредо неоліберальної матриці передбачає хор непогоджених голосів, строкату мозаїку з механічних пазів, де немає спільного знаменника.

Висновки

Отже, будши товарними знаками одного ланцюга-ризому, символи екрана дифузно множаться один на одного. Уявні ідентичності суб'єктів взаємно перетікають, залишаючись одночасно гладкими, фантазмічними, ізольованими та закритими. Цей яскравий парадокс *banner blindness*, що дозволяє одночасно вловити відмінність Іншого як доміанти несхожого без жодних сподівань на солідарність, але не заглибитися у її духовність настільки, щоб це зачепило базову травму. Інші, надто інші, є одночасно взаємно замінюваними. У політиці відмінностей інші тільки тоді «хороші», коли вони схожі на гегемона. Інакше — це «погані інші». Соціальні комунікації будуються на грі в одночасну схожість та несхожість; в їх основі — інформаційна війна витончених форм (*smart force*), відповідно до яких впливати необхідно не на свідомість, а на позасвідомі алгоритми дій суперника, чергуючи примус і спокусу, покарання та зачарування.

Розумна сила має справу з сугестією і ґрунтується на подвійному кодуванні серйозності та гумору. Креативні проекти як синтез економіки, політики та культури в символічній гегемонії є медіапатернами смарт-сили. Відтак, можна виявити елементи глобального контролю за маскою мультикультурності, в межах якої політика видає себе за власну відсутність, ідеологія — за незаангажованість, насилля — за ніжність, агресія — за милосердя і терпимість. Загальне спостереження нагадує хаос мемів, що вирують, або віддзеркалення численних зображень у численних дзеркалах: вуаеризм стає повсюдним і тотально репресивним. Анонімна, розсіяна, дифузна цензура всотується у кожний атом життя і висковзує з концептуальних лабетів. Добровільна передача людиною машині своєї активності народжує невротичну пасивність, а відмова від власної пасивності — невротичну активність. Це змушує нас критично ставитися до глобалізму, у межах якого продовжують здійснювати окремі піар-жести як вияви

відповідної ментальності сучасної людини, та звернутися до відновлення пріоритетів філософії діалогу.

References

- Baudrillard, J. (1983). The Ecstasy of Communication. In H. Foster (Ed.), *The Anti-Aesthetic. Essays on Postmodern Culture* (pp. 126–133). Bay Press [in English].
- Fiske, J. (1988). *Television culture*. Routledge [in English].
- Hall, S. (1989). Encoding, decoding. In S. During (Ed.), *The Cultural Studies Reader* (pp. 90–103). Routledge [in English].
- Louw, E. (2001). *The Media and Cultural Production*. SAGE Publications Ltd. <https://doi.org/10.1515/comm.27.3.395> [in English].
- Pagendam, M., & Schaumburg, H. (2001). Why Are Users Banner-Blind? The Impact of Navigation Style on the Perception of Web Banners. *Journal of Digital Information*, 2(1), 1–6 [in English].
- Robertson, R., & Khondker, H. H. (1998). Discourers of globalisation: Preliminary considerations. *International Sociology*, 13(1), 25–40 [in English].
- Žižek, S. (1993). *Tarrying with the Negative. Kant, Hegel, and the Critique of Ideology*. Duke University Press [in English].

BANNER BLINDNESS AS A MECHANISM OF ENSLAVING THE SUBJECT: SYMBOLIC COMMUNICATION VERSUS REAL DIALOGUE

Nonna Kondrashova

External PhD student,

ORCID: 0000-0003-2733-5057, e-mail: nonnakondrashova@gmail.com,

National Academy of Culture and Arts Management,

Kyiv, Ukraine

Abstract

The purpose of the article is to reveal the phenomenon of “screen blindness” as a repressive mechanism of enchantment with clip images of virtual reality in postmodern projects. Research methodology. Media, psychoanalytic, phenomenological and hermeneutical, dialogical approaches were applied, which allowed us to determine the discrepancy between the screen enchantment of the consumer with clip images that make a person spiritually “blind” to ontological experience and the need to restore a critically thinking personality in the world of information flows based on alterglobalism. Scientific novelty. The article provides a new critical understanding of the screen as a layering of dominant signifiers, which are codes of desire extrapolated into a virtual module (Symbolic Real). Within the framework of the psychoanalytic interpretation of screen culture as a way for an individual to enter the repressive screen, the article determines the mechanisms of manipulative communication with ideal twins (images) of others, acquiring imaginary scenarios of impenetrable interlocutors and provoking the consumer to give his free will to the artificial intelligence of the machine. Conclusions. The author analyses

alterglobalism based on the ethics of dialogue with the Other as a manifestation of the new neomodern sincerity, which replaces clip, rhizome, information dynamics, and deconstruction of the subject in symbolic hegemony. It is established that social communications are built on the game of simultaneous similarity and dissimilarity; they are based on the information war of elegant forms (smart force), according to which it is necessary to influence not the consciousness, but the unconscious algorithms of the opponent's actions, alternating coercion and temptation, punishment and charm. The elements of global control over the mask of multiculturalism are revealed, in which politics pretends to be its own absence, ideology poses as impartiality, violence as tenderness, aggression as mercy and tolerance.

■ **Keywords:** screen blindness; clip thinking; dominant signifier; Symbolic Real; dialogue; rhizome; neomodern; Other

■ **BANNER BLINDNESS
КАК МЕХАНИЗМ ЗАКРЕПОЩЕНИЯ СУБЪЕКТА:
СИМВОЛИЧЕСКАЯ КОММУНИКАЦИЯ VERSUS
РЕАЛЬНЫЙ ДИАЛОГ**

■ **Кондрашева Нонна Валерьевна**

■ *Соискатель,*

ORCID: 0000-0003-2733-5057, e-mail: nonnakondrashova@gmail.com,

Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств,

Киев, Украина

■ **Аннотация**

Цель статьи — раскрыть феномен «экранной слепоты» как репрессивный механизм очарования клиповыми образами виртуальной реальности в постмодернистских проектах. Методология исследования. Для достижения поставленной цели были применены медийный, психоаналитический, феноменолого-герменевтический и диалогический подходы, которые позволили определить расхождение между экранным очарованием потребителя клиповыми образами, которые делают человека духовно «слепым» к онтологическому опыту и необходимостью в реставрации критически мыслящей личности в мире потоков информации на основе альтерглобализма. Научная новизна. Предоставлено новое критическое понимание экрана как наслоения господствующих означающих, которые являются кодами желаний, экстраполированных в цифру (Символическое Реальное). В рамках психоаналитического толкования экранной культуры как способа вхождения индивида в репрессивный экран определены механизмы манипулятивной коммуникации с идеальными двойниками других, приобретающих характер воображаемых сценариев непроницаемых собеседников и провоцирующих потребителя к добровольной отдаче своей свободы воли искусственному интеллекту машины. Выводы. Проанализирован альтерглобализм, основанный на этике диалога с Другим как проявлении новой искренности неомодерна, что приходит на смену клиповости, ризома, динамике информации и деконструкции субъекта в символической гегемонии.

Установлено, что социальные коммуникации строятся на игре в одновременное сходство и непохожесть; в их основе лежит информационная война изящных форм (smart force), согласно которым влиять необходимо не на сознание, а на бессознательные алгоритмы действий соперника, чередуя принуждение и соблазн, наказание и очарование. Выявлены элементы глобального контроля за маской мультикультурности, в рамках которой политика выдает себя за собственное отсутствие, идеология — за беспристрастность, насилие — за нежность, злость — за милосердие и терпимость.

■ **Ключевые слова:** «экранная слепота»; клиповое мышление; господствующее означающее; Символическое Реальное; диалог; ризома; неомодерн; Другой

This is an open access journal, and all published articles are licensed under a Creative Commons Attribution 4.0.